បុគ្គលមានពិការភាព

កតិកាសញ្ញាស្តីអំពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌

យោបល់ទូទៅ ៥

បុគ្គលមានពិការភាព

(សម័យប្រជុំទី ១១ ឆ្នាំ ១៩៩៤)

១. ចំនុចសំខាន់នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយសិទ្ធិមនុស្សនៃជនពិការជារឿយៗ ត្រូវបានគូសបញ្ជាក់ដោយសហគមន៍អន្តរជាតិ [១/]។ ដូចនេះ ក្នុងការពិនិត្យកាលពីឆ្នាំ ១៩៩២ នូវការអនុវត្តន៍កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកទាក់ទិនទៅនឹងជនពិការ និងទសវត្សនៃជនពិការសហប្រជាជាតិ អគ្គលេខាធិការបានធ្វើការសន្និដ្ឋានថា " ពិការភាពគឺបានផ្សារភ្ជាប់យ៉ាងជិតស្និតជាមួយកត្តាសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គម " ហើយលក្ខខ័ណ្ឌរស់នៅក្នុងតំបន់ភាគច្រើនលើពិភពលោកក៏មានការខ្សត់ខ្សោយយ៉ាងខ្លាំង ហើយការផ្តល់នូវសេចក្តីត្រូវការជាមូលដ្ឋានសំរាប់មនុស្សគ្រប់រូប ដូចជា ម្ហូបអាហារ ទឹក ទីជំរក ការថែរក្សាសុខភាព និង ការអប់រំ ត្រូវតែជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃកម្មវិធីជាតិនានា [២/]។ ទោះបីជាមានប្រទេសខ្លះមានកំរិតជីវភាពខ្ពស់គ្រាន់បើហើយក៏ដោយ ក៏ជនពិការនៅតែត្រូវបានគេបដិសេធនូវឱកាសពេញលេញ ដើម្បីទទួលបាននូវសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ដូចដែលមានចែងក្នុងកតិកាសញ្ញា ។

២. អគ្គលេខាធិការ[៣/] និង គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស[៤/] បានអំពាវនាវដល់គណៈកម្មាការស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ និងក្រុមការងារដែលបានបង្កើតមុនគណៈកម្មាការនេះ ឱ្យពិនិត្យតាមដាននូវការអនុវត្តន៍តាមកតិកាសញ្ញារបស់រដ្ឋជាភាគីដែលមានកាតព្វកិច្ចធានាថាជនពិការនឹងការទទួលបាននូវការអាស្រយ័ផលយ៉ាងពេញលេញនូវសិទ្ធិដែលពាក់ពន្ធ័ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយរហូតមកទល់ពេលនេះ គណៈកម្មាការបានសង្កេតឃើញថារដ្ឋជាភាគីមានការយកចិត្តទុកដាក់តិចតួចបំផុតចំពោះបញ្ហានេះនៅក្នុងរបាយការណ៏របស់ខ្លួន ។ ប្រការនេះវាស្របជាមួយនឹងសេចក្តីសិទ្ធដ្ឋានរបស់លោកអគ្គលេខាធិការដែលថា " រដ្ឋាភិបាលភាគច្រើននៅខ្វះវិធានការដាច់ណាត់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពដើម្បីធ្វើឱ្យស្ថានភាពរបស់ជនពិការប្រសើរឡើង [៥/] ។ ដូច្នេះ ជាការសមស្របដែលត្រូវពិនិត្យឡើងវិញ និងសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើវិធានការមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងជនពិការដោយផ្សារភ្ជាប់ជាមួយកាតព្វកិច្ចដែលមានចែងក្នុងកតិកាសញ្ញា ។

៣. ពុំទាន់មានការទទួលស្គាល់ជាលក្ខណៈអន្តរជាតិនៅឡើយទេចំពោះនិយមន័យនៃពាក្យ "ពិការភាព" ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះអាចយល់បានគ្រប់គ្រាន់ហើយលើអត្ថនយ័នៃពាក្យពិការភាពដែលបានអនុម័តនៅក្នុងបទដ្ឋាន (Standard Rules) ឆ្នាំ ១៩៩៣ ដែលពាក្យពិការភាពត្រូវបានបកស្រាយថា:

"ពាក្យពិការភាព សង្ខេបយ៉ាងច្រើននូវភាពប្លែកៗគ្នានៃកំហិតមុខងាររបស់មនុស្សណាមួយ...។ បុគ្គលអាចមានពិការភាពខាងរាងកាយ បញ្ញា ឬ ភាពអន់ខ្សោយខាងវិញ្ញាណ លក្ខខ័ណ្ឌវេជ្ជសាស្ត្រ ឬ ជំងឺផ្លូវចិត្ត ។ ភាពអន់ខ្សោយ លក្ខខ័ណ្ឌ ឬ ជំងឺទាំងនេះអាចជាអចិន្ត្រៃ ឬ បណ្តោះអាសន្ន [៦] ។

៤. យោងតាមការបកស្រាយដូចបានអនុម័តនៅក្នុងបទដ្ឋាន យោបល់ទូទៅនេះបានប្រើពាក្យ "បុគ្គលមានពិការភាព" ជាជាងប្រើពាក្យចាស់ "ជនពិការ" ។ មានការឱ្យយោបល់ថាពាក្យថ្មីអាចត្រូវបានគេបកស្រាយខុសដែលមានន័យថាសមត្ថភាពនៃបុគ្គលដើម្បីបំពេញមុខងារជាមនុស្សម្នាក់ត្រូវបានពិការ ។

៥. កតិកាសញ្ញាមិនបានសំដៅជាក់លាក់ដល់បុគ្គលមានពិការភាពឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណា សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្សទទួលស្គាល់ថាមនុស្សគ្រប់រូបកើតមកមានសេរីភាព និង សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងសិទ្ធិស្មើគ្នា ហើយដោយហេតុថាបទបញ្ញត្តិនានានៃកតិកាសញ្ញាអនុវត្តចំពោះសមាជិកគ្រប់រូបនៃសង្គម បុគ្គលមានពិការភាពក៏ត្រូវតែទទួលបានសិទ្ធិពេញលេញដូចមានចែងក្នុងកតិកាសញ្ញា ។ ជាងនេះទៅទៀត ដោយហេតុថាត្រូវមានការថែរក្សាចាំបាច់ជាពិសេស រដ្ឋជាភាគីត្រូវចាត់វាល់វិធានការសមស្របទាំងឡាយក្នុងកំរិតធនធានអតិបរិមាដែលមាន ដើម្បីឱ្យបុគ្គលទាំងនោះជំនះបាននូវរាល់គុណវិបត្តិដែលបណ្តាលមកពីពិការភាពរបស់ពួកគេ ដើម្បីទទួបាននូវសិទ្ធិទាំងឡាយដូចមានចែងក្នុងកតិកាសញ្ញា ។ ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីត្រូវការដែលមានក្នុងមាត្រា ២ (២) នៃកតិកាសញ្ញាចែងថា សិទ្ធិ "ដែលបានកំណត់...នឹងត្រូវប្រតិបត្តិតាមដោយគ្មានការរើសអើង "ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានជាក់លាក់មួយចំនួន "ឬស្ថានភាពផ្សេងទៀត" ដែលបានរើសអើងដោយឈរលើមូលដ្ឋានពិការភាព ។

៦. អវត្តមាននៃភាពជាក់លាក់ចំពោះបទបញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងពិការភាពនៅក្នុងកតិកាសញ្ញាអាចបណ្តាលមកពីកង្វះការយល់ដឹងនូវសារសំខាន់សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហានេះ ជាជាងការបង្កប់អត្ថន័យ នៅពេលធ្វើសេចក្តីព្រាងកតិកាសញ្ញានេះកាលពីជាង ២០ ឆ្នាំមុន ។ ឯកសារសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិថ្មីៗជាច្រើនបានលើកឡើងនូវបញ្ហានេះយ៉ាងជាក់លាក់ ។ ឯកសារនោះរួមមាន អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ (មាត្រា ២៣) ធម្មនុញ្ញអាហ្វ្រិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (មាត្រា ១៨ (៤)) និង ពិធីសារជ្រើសរើសបន្ថែមលើអនុសញ្ញាអាមេរិកស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ (មាត្រា១៨) ។ បច្ចុប្បន្ន មានការទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយនូវសិទ្ធិមនុស្សរបស់បុគ្គលមានពិការភាពដែលត្រូវតែបានការពារនិងលើកកំពស់ តាមរយៈការបង្កើត ច្បាប់ គោលនយោបាយ និង កម្មវិធីផ្សេងៗជាទូទៅ ឬជាពិសេស។

៧. អនុលោមតាមបកស្រាយនេះ សហគមន៍អន្តរជាតិបានគូសបញ្ជាក់នូវការប្តូរផ្តាច់របស់ខ្លួនសំដៅធានានូវសិទ្ធិមនុស្សទាំងអស់នេះដល់បុគ្គលមានពិការភាព ដូចមានចែងក្នុងឯកសារខាងក្រោយនេះ: (ក) កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកសំរាប់ជនពិការ ដែលបានផ្តល់ជាក្របខ័ណ្ឌគោលនយោបាយសំដៅជំរុញអោយមានវិធានការដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពសំរាប់បង្ការពិការភាព ការស្តារនីតិសម្បទា និងការសំរេចគោលដៅនៃ "ការចូលរួមយ៉ាងពេញទំហឹង" របស់ (បុគ្គលមានពិការភាព) ក្នុងជីវភាពសង្គម និង អភិវឌ្ឍន៍ ព្រមទាំង គោលដៅនៃ "សមភាព" [៧] ។

(ខ) គោលការណ៍ណែនាំសំរាប់ស្ថាបនា និងអភិវឌ្ឍន៍របស់គណៈកម្មាការសំរបសំរួលជាតិស្តីពីពិការភាព ឬស្ថាប័នដែលប្រហាក់ប្រហែល អនុម័តក្នុង ឆ្នាំ ១៩៩០ [៨/]។ (គ) គោលការណ៍ការពារបុគ្គលមានជំងឺផ្លូវចិត្ត និងដើម្បីធ្វើអោយប្រសើរឡើងសុខភាពផ្លូវចិត្ត អនុម័តក្នុង ឆ្នាំ ១៩៩១ [៩/]។ (ឃ) បទដ្ឋានស្តីពីការធ្វើឱ្យមានឱកាសស្មើគ្នាសំរាប់បុគ្គលមានពិការភាព (ហៅកាត់ថា បទដ្ឋាន") អនុម័តក្នុង ឆ្នាំ ១៩៩៣ ដែលមានទិសដៅធានាដល់បុគ្គលមានពិការភាពគ្រប់រូប "អាចប្រើសិទ្ធិ និងមានកាតព្វកិច្ចដូចគ្នានឹងអ្នកឯទៀតដែរ" [១០/]។ បទដ្ឋាននេះមានសារសំខាន់ណាស់ហើយបង្ហាញនូវសេចក្តីណែនាំយ៉ាងមានតម្លៃជាពិសេសក្នុងការកំណត់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវនូវកាតព្វកិច្ចសមស្របរបស់រដ្ឋជាភាគីក្រោមកតិកាសញ្ញា ។

I. កាតព្វកិច្ចទូទៅរបស់រដ្ឋជាភាគី

៨. អង្គការសហប្រជាជាតិបានប៉ាន់ប្រមាណថាសព្វថ្ងៃនេះនៅលើពិភពលោក មានបុគ្គលមានពិការភាពច្រើនជាង ៥០០ លាននាក់ ។ ក្នុងចំនោមនោះ មាន ៨០ ភាគរយរស់នៅតាមតំបន់ជនបទក្នុងបណ្តាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ៧០ ភាគរយនៃចំនួនសរុបទាំងអស់ត្រូវបានគេប៉ាន់ប្រមាណថាបានទទួលយ៉ាងតិចតួចបំផុត ឬមិនបានទទួលនូវសេវាទាំងឡាយដែលពួកគេត្រូវការ ។ ដូចនេះ ការពុះពារដើម្បីធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវស្ថានភាពនៃបុគ្គលមានពិការភាពទាំងនោះ គឺពាក់ព័ន្ធផ្ទាល់ជាមួយនិងបណ្តារដ្ឋជាភាគីនៃកតិកាសញ្ញា។ មធ្យោបាយទាំងឡាយដែលបានជ្រើសរើសដើម្បីជំរុញនូវការសំរេចបានសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និង វប្បធម៌ សំរាប់ក្រុមជនទាំងនេះអាចមានភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងពីប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយ តែប្រទេសនិមួយៗត្រូវតែមានជាចាំបាច់នូវគោលនយោបាយ និងកម្មវិធីចំបងៗ [១១/] ។

៨. កាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋជាភាគីនៃកតិកាសញ្ញា ដើម្បីជំរុញអោយសំរេចបានជាបន្តបន្ទាប់នូវបណ្តាសិទ្ធិដែលពាក់ព័ន្ធ អោយដល់កំរិតធនធានអតិបរិមាដែលមាន គឺតម្រូវយ៉ាងប្រាកដអោយរដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើឱ្យបានច្រើនជាងការមិនបានចាត់វិធានការដែលអាចនាំអោយមានផលអវិជ្ជមានដល់បុគ្គលដែលមានពិការភាព ។ កាតព្វកិច្ចចំពោះក្រុមជនដែលងាយរងគ្រោះ និងក្រុមដែលបាត់បង់ប្រយោជន៍ទាំងនោះ គឺត្រូវចាត់វិធានការវិជ្ជមានសំដៅកាត់បន្ថយនូវការបាត់បង់ផលប្រយោជន៍ និងដើម្បីផ្តល់នូវការថែទាំសមស្របដោយឡែកដល់បុគ្គលដែលមានពិការភាព ក្នុងទិសដៅដើម្បីសំរេចបាននូវគោលបំណងអោយមានការចូលរួមពេញទំហឹង និងស្មើភាពក្នុងសង្គមសំរាប់បុគ្គលដែលមានពិការភាពគ្រប់រូប ។ នេះមានន័យយ៉ាងច្បាស់ថាត្រូវការធនធានបន្ថែមទៀតដើម្បីសំរេចទិសដៅនេះ ហើយត្រូវមានជាចាំបាច់នូវវិធានការទាំងឡាយដែលបានរៀបចំយ៉ាងពិសេសដ៏ទូលំទូលាយ ។

១០. យោងតាមរបាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការ ការអភិវឌ្ឍន៍ដែលមានក្នុងមួយទសវត្សកន្លងមកនេះ ទាំងក្នុងបណ្តាប្រទេសរីកចំរើន ក៏ដូចជាបណ្តាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ មានលក្ខណៈមិនអំណោយផលដល់បុគ្គលមានពិការភាព។

> "...ការកាន់តែចុះអន់ថយទៅនៃសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមនាពេលបច្ចុប្បន្ន ដែលបង្ហាញឃើញតាមកំនើនសេដ្ឋកិច្ចទាប អាត្រានៃភាពគ្មានការងារធ្វើខ្ពស់ ការកាត់បន្ថយចំណាយសាធារណៈ កម្មវិធីកែទំរង់រចនាសម្ព័ន្ធ និងឯកជននូបនីយកម្មបានជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានដល់កម្មវិធីនិងសេវានានា...ហើយបើសិនជានិន្នាការអវិជ្ជមានដូចសព្វថ្ងៃនៅតែបន្ត វានឹងនាំអោយមានការព្រួយបារម្ភមួយដែលថា (បុគ្គលមានពិការភាព) អាចនឹងត្រូវគេច្រានចោលទៅជាយសង្គម ហើយពឹងផ្អែកលើការជួយឧបត្ថម្ភម្តងម្កាលតែប៉ុណ្ណោះ [១២/]។

តាមការសង្កេតពីមុនមករបស់គណៈកម្មាការ (យោបល់ទូទៅលេខ ៣ (សម័យប្រជុំលើកទី ៥ ឆ្នាំ ១៩៩០) វាក្យខ័ណ្ឌ ១២) ភារកិច្ចរបស់រដ្ឋជាភាគីក្នុងការការពារជនងាយរងគ្រោះក្នុងសង្គម ត្រូវមានបន្ទុកកាន់តែធំឡើងនិងយ៉ាងសំខាន់ក្នុងពេលជួបប្រទះនូវការខ្វះខាតធនធាន ។

១១. ដោយមានការឡើងនូវការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់រដ្ឋាភិបាលលើពិភពលោកឆ្ពោះទៅរកគោលនយោបាយទីផ្សារសេរី ជាការសមស្របក្នុងបរិបទនេះដើម្បីគូសបញ្ជាក់នូវចំនុចមួយចំនួនដែលជាកាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋជាភាគី ។ មួយគឺជាសេចក្តីត្រូវការដើម្បីធានាថាទាំងផ្នែកសាធារណៈ និងផ្នែកឯកជនត្រូវឋិតក្នុងដែនកំណត់មួយសមស្របដែលត្រូវស្ថិតក្រោមបញ្ញាតិមួយដេម្បីធានាថាមានការប្រព្រឹត្តទៅប្រកបដោយសមធម៌ចំពោះបុគ្គលមានពិការភាព ។ ក្នុងស្ថានភាពដែលមានការរៀបចំអោយសេវាសាធារណៈផ្សេងៗទៅជាឯកជនហើយសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរីកាន់តែត្រូវបានប្រកាន់យក ជាការចាំបាច់ដែលនាយោជកឯកជន អ្នកផ្គត់ផ្គង់ និងអ្នកផ្តល់សេវាឯកជន និងភ្នាក់ងារឯកជនដ៏ទៃទៀត ត្រូវថិតក្រោមបទដ្ឋានមិនរើសអើង និងស្មើភាព ពេលនិយាយដល់បុគ្គលមានពិការភាព ។ ក្នុងស្ថានភាពដែលការគាំពារនេះស្ថិតក្នុងវង្វង់វិស័យសាធារណៈ បុគ្គលមានពិការភាពត្រូវមានលទ្ធភាពចូលរួមក្នុងសកម្មភាពសហគមន៍ និងដើម្បីសំរេចបាននូវសក្តានុពលពេញលេញរបស់គេក្នុងនាមជាសមាជិកសកម្មម្នាក់ក្នុងសង្គម ដែលជារឿយៗពួកគេតែងតែរងគ្រោះដោយមិនសមហេតុផល ។ ប្រការនេះពុំមែនមានន័យថាវិធានការផ្លូវច្បាប់សុទ្ធតែជាមធ្យោបាយដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពដើម្បីលុបបំបាត់ការរើសអើងក្នុងផ្នែកឯកជននោះទេ ។ ដូចនេះ បទដ្ឋាននានាត្រូវសង្កត់ធ្ងន់ជាពិសេសនូវសេចក្តីត្រូវការចាំបាច់អោយរដ្ឋជាភាគី "ចាត់វិធានការលើកកំពស់ការយល់ដឹងក្នុងសង្គមអំពីបុគ្គលមានពិការភាព អំពីសិទ្ធិ សេចក្តីត្រូវការ សក្តានុពល និងការចូលរួមរបស់ពួកគេ [១៣/] ។

១២. ពេលគ្មានអន្តរាគមន៍ពីរដ្ឋាភិបាល តំណើរការទីផ្សារសេរីពុំបានផ្តល់លទ្ធផលជាទីពេញចិត្តដល់បុគ្គលមានពិការភាពទេជាលក្ខណៈបុគ្គលក្តី ឬជាក្រុមក្តី ហើយក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ រដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើអន្តរាគមន៍ និងចាត់វិធានការសមស្របទាំងឡាយដើម្បីសម្រួលបំពេញបន្ថែម ផ្តល់សំណង ឬដើម្បីជំនះលើលទ្ធផលដែលបានបង្កឡើងដោយកម្លាំងទីផ្សារ ។ ដូចគ្នានេះដែរ វាជាការសមស្របដែលរដ្ឋាភិបាលអាចពឹងផ្អែកទៅលើឯកជន ហើយទោះជាមានក្រុមស្ម័គ្រចិត្តដើម្បីជួយដល់បុគ្គលមានពិការភាពតាមវិធីផ្សេងៗក៏ដោយ ក៏រដ្ឋាភិបាលពុំអាចរួចផុតពីភារកិច្ចរបស់ខ្លួនក្នុងការប្រតិបត្តិតាមកាតព្វកិច្ចដូចមានក្នុងកតិកាសញ្ញានោះទេ ។ កម្មវិធីពិភពលោកស្តីពីសកម្មភាពពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ ចែងថា "ការទទួលខុសត្រូវចុងក្រោយដើម្បីធ្វើអោយប្រសើឡើងនូវលក្ខខ័ណ្ឌដែលនាំឱ្យអន់ថយ និងដើម្បីដោះស្រាយនូវផលលំបាកបណ្តាលពីពិការភាពគឺស្ថិតនៅលើរដ្ឋាភិបាល" ។ កម្មវិធីពិភពលោកស្តីពីសកម្មភាពពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមមើលកំនត់ហេតុលេខ ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ៣ [១៤/] ។

II. មធ្យោបាយនៃការអនុវត្តន៍

១៣. វិធីសាស្រ្តដែលត្រូវប្រើដោយរដ្ឋជាភាគីក្នុងការអនុវត្តន៍កាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនក្រោមកតិកាសញ្ញាចំពោះបុគ្គលមានពិការភាព គឺមានភាពដូចគ្នាទៅនឹងវិធីសាស្រ្តដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកាតព្វកិច្ចឯទៀតដែរ (សូមមើលយោបល់ទូទៅលេខ ១ (សម័យប្រជុំលើកទី ៣ ឆ្នាំ ១៩៨៩) ។ វិធីសាស្រ្តទាំងនោះរួមមាន តាមរយៈការតាមដានពិនិត្យជាទៀងទាត់ ការបញ្ជាក់នូវលក្ខណៈនិងទំហំនៃបញ្ហាដែលកើតមានក្នុងរដ្ឋ សេចក្តីត្រូវការដើម្បីអនុម័តគោលនយោបាយ និងកម្មវិធីសមស្របដែលឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការដែលបានកំណត់ សេចក្តីត្រូវការដើម្បីរៀបចំច្បាប់ដែលចាំបាច់ និងដើម្បីលុបចោលច្បាប់ណាដែលមានលក្ខណៈរើសអើង និងសេចក្តីត្រូវការដើម្បីផ្តល់ថវិកាអោយបានសមស្រប ឬក្នុងករណីចាំបាច់ដើម្បីស្វែងរកកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនិងជំនួយអន្តរជាតិ ។ ចំនុចនេះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ

អន្តរជាតិ អនុលោមតាមមាត្រា ២២ និង ២៣ នៃកតិកាសញ្ញា គឺជាធាតុផ្សំមួយដ៏មានសារសំខាន់សំដៅជួយឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួនអាចមានលទ្ធភាពបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនតាមកតិកាសញ្ញា ។

១៤. លើសនេះ សហគមន៍អន្តរជាតិបានទទួលស្គាល់ជាបន្តបន្ទាប់ថាការធ្វើគោលនយោបាយ និងការអនុវត្តន៍កម្មវិធីលើផ្នែកនេះគួរតែត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមានការពិគ្រោះយោបល់យ៉ាងជិតស្និត និងចូលរួមពីតំណាងនៃក្រុមដែលពាក់ព័ន្ធ ។ ក្នុងន័យនេះ បទដ្ឋានបានផ្ដល់អនុសាសន៍ថាត្រូវមានការប្រឹងប្រែងគ្រប់លទ្ធភាពដើម្បីសំរួលដល់ការបង្កើតគណៈកម្មាការសំរបសំរួលថ្នាក់ជាតិ ឬក៏ស្ថាប័នប្រហាក់ប្រហែល ប្រយោជន៍ធ្វើជាចំនុចប្រសព្វរបស់ប្រទេស លើបញ្ហាពិការភាពនេះ ។ ដើម្បីធ្វើដូចនេះបាន រដ្ឋាភិបាលត្រូវអនុវត្តទៅតាមសេចក្ដីណែនាំ ឆ្នាំ ១៩៩០ សំរាប់ការបង្កើត និងការអភិវឌ្ឍន៍គណៈកម្មាការសំរបសំរួលថ្នាក់ជាតិស្ដីពីពិការភាព ឬក៏ស្ថាប័នប្រហាក់ប្រហែល [១៥/] ។

III. កាតព្វកិច្ចដើម្បីលុបបំបាត់ការរើសអើងដោយមូលហេតុពិការភាព

១៥. ការរើសអើងចំពោះបុគ្គលមានពិការភាពទាំងតាមផ្លូវច្បាប់ឬក្រៅផ្លូវច្បាប់ក្ដី គឺមានដំណើរប្រវត្តិយូរលង់ និងមានទម្រង់ខុសៗគ្នា ។ មានការរើសអើងយ៉ាងអយុត្តិធម៌ ដូចជាការបដិសេធនូវឱកាសទទួលបានការអប់រំ រហូតដល់ការរើសអើងដែលមាន "ល្បិចកល" ដូចជា ការបំបែកចេញ និងទុកឱ្យឯកោតាមរយៈការដាក់បង្ខំលើរាងកាយ និងរបាំងសង្គម ។ គោលបំណងរបស់កតិកាសញ្ញា "ការរើសអើងដោយសារពិការភាព" អាចមាននិយមន័យថារាល់ការធ្វើឱ្យខុសគ្នា ការផាត់ចេញ ការដាក់កំហិត ឬ ភាពលំអៀង ឬការបដិសេធនូវការយកចិត្តទុកដាក់សមរម្យដោយសារតែពិការភាព ហើយដែលមានឥទ្ធិពលដល់មោឃៈភាព ឬធ្វើឱ្យបាត់បង់នូវការទទួលស្គាល់ ការទទួលបាន ឬប្រតិបត្តិនូវសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ។ **តាមរយៈការធ្វេសប្រហែស ការមិនអើពើ បុរេនិច្ឆ័យ និងការយល់ខុស ព្រមទាំងការផាត់ចេញ ការធ្វើឱ្យមានភាពខុសគ្នា ឬ ការបំបែកចេញ បុគ្គលមានពិការភាពជារឿយៗត្រូវបានគេរារាំងពីការប្រតិបត្តិសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និង វប្បធម៌ដោយស្មើភាពគ្នាជាមួយបុគ្គលគ្មានពិការភាព ។ ឥទ្ធិពលនៃ ការរើសអើងដោយសារពិការភាព មានទំហំធំធ្ងរលើវិស័យដូចជា អប់រំ ការងារ លំនៅដ្ឋាន ការធ្វើដំណើរ ជីវភាពវប្បធម៌ ព្រមទាំងលទ្ធភាពចូលទីកន្លែង សាធារណៈ និង សេវានានា ។**

១៦. ទោះបីជាមានការចំរើនខ្លះៗលើផ្នែកច្បាប់ក្នុងទសវត្សរ៍កន្លងទៅក៏ដោយ [១៦/] ក៏ស្ថានភាពផ្នែកច្បាប់របស់បុគ្គលមានពិការភាពស្ថិតនៅមិនទៀតងទាត់ដដែល ។ ដើម្បីលុបបំបាត់ការរើសអើងទាំងពេលអតីតនិងបច្ចុប្បន្ន និង បង្ការការរើសអើងនាពេលអនាគត ការរៀបចំច្បាប់គ្រប់ជ្រុងជ្រោយមួយប្រឆាំងនឹងការរើសអើងចំពោះពិការភាពហាក់បីដូចជាភាពចាំបាច់មួយសំរាប់រដ្ឋជាភាគីស្ទើរតែទាំងអស់ ។ ច្បាប់នោះនឹងមិនគ្រាន់តែផ្ដល់ឱ្យបុគ្គលមានពិការភាពនូវដំណោះស្រាយយុត្តាធិការសមស្របនោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងផ្ដល់នូវកម្មវិធីគោលនយោបាយសង្គមដែលជួយឱ្យបុគ្គលមានពិការភាពរស់នៅក្នុងជីវភាពមួយដែលមិនឯកោ ស្វ័យសំរេច និង ឯករាជ្យ ។

១៧. វិធានការណ៍ប្រឆាំងនឹងការរើសអើងត្រូវឈរលើគោលការណ៍សិទ្ធិស្មើគ្នានៃបុគ្គលមានពិការភាពនិងបុគ្គលមិនពិការដែលតាមការចែងរបស់កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការថា "សេចក្ដីត្រូវការរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ មានសារសំខាន់ស្មើៗគ្នា ហើយសេចក្ដីត្រូវការនេះគឺជាមូលដ្ឋានសំរាប់ការធ្វើផែនការនៃសង្គម និង ធនធានទាំងអស់ត្រូវប្រើប្រាស់

សំដៅធានានូវឱកាសចូលរួមបានស្មើៗគ្នាសំរាប់បុគ្គលម្នាក់ៗ ។ គោលនយោបាយសំរាប់ពិការភាពត្រូវធានានូវលទ្ធភាពប្រើប្រាស់សេវាសហគមន៍(របស់បុគ្គលមានពិការភាព)[១៧] ។

១៨. ដោយហេតុថាវិធានការសមស្របត្រូវចាត់ឡើងដើម្បីបំបាត់ចោលនូវការរើសអើង និងដើម្បីបង្កើតនូវឱកាសប្រកបដោយសមធមិសំរាប់បុគ្គកមានពិការភាព សកម្មភាពបែបនេះមិនត្រូវចាត់ទុកថាមានលក្ខណៈរើសអើងតាមស្មារតីនៃមាត្រា ទី២ (២) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធមិឡើយ ដរាបណាវាឈរលើគោលការណ៍ស្មើភាព និងត្រូវអនុវត្តតែក្នុងវិសាលភាពដែលចាំបាច់សំដៅសំរេចបាននូវគោលបំណងនេះតែប៉ុណ្ណោះ ។

៤. បទបញ្ញត្តិជាក់លាក់នៃកតិការសញ្ញា

ក. មាត្រ ៣ សិទ្ធិស្មើគ្នារវាងបុរស និង ស្ត្រី

១៩. បុគ្គលមានពិការភាពនឹងទទួលបានការប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួនដោយមិនគិតអំពីភេទ ។ ជាលទ្ធផលការ រើសអើងទ្វេគុណដែលទទួលរងគ្រោះមកលើស្ត្រីមានពិការភាពជារឿយៗត្រូវបានគេមិនអើពើ [១៨] ។ទោះបីជាមានការអំពាវនាវជាញឹកញាប់ពីសំណាក់សហគមន៍អន្តរជាតិអោយមានការគិតគូរយ៉ាងពិសេសចំពោះស្ថានភាពរបស់ពួកគេក៏ដោយ ក៏មានការប្រឹងប្រែងយ៉ាងតិចតួចក្នុងអំឡុងទសវត្សមកនេះ។ ការមិនអើពើដល់ស្ត្រីមានពិការភាពត្រូវបាន គេលើកឡើងជាច្រើនលើកច្រើនសារ ក្នុងរបាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីការអនុវត្តន៍កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោក [១៩] ។ អាស្រ័យ ហេតុនេះគណៈកម្មាធិការសូមអំពាវនាវរដ្ឋជាភាគីអោយដោះស្រាយបញ្ហារបស់ស្ត្រីមានពិការភាពអោយផ្តល់អទិភាពទៅអនាគតដើម្បីអនុវត្តកម្មវិធីនានាដែលទាក់ទិនទៅនឹងសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ចសង្គម និង វប្បធមិ។

ខ. មាត្រា ៦ - ៨ សិទ្ធិស្តីអំពីការងារ

២០. វិស័យកាតងារជាវិស័យមួយដែលមានការរើសអើងដោយសារពិការភាពមានលក្ខណៈលេចធ្លោរ និងកើតឡើង មិនចេះឈប់ឈរ ។ នៅក្នុងប្រទេសភាគច្រើនភាពគ្មានការងារធ្វើរបស់បុគ្គលមិនពិការ។ ទីណាដែលមានការផ្តល់ ការងារអោយដល់បុគ្គលមានពិការភាពធ្វើពួកគេជារឿយៗធ្វើការដែលមានកំរៃទាប មានការធានាផ្នែកច្បាប់ឬ សុវត្ថិភាពសង្គម តិចតួចហើយជាញឹកញាប់ត្រូវបានគេបំបែកចេញពីចរន្តទីផ្សារពលកម្ម ។ការធ្វើសមាហរណកម្មបុគ្គលពិការភាពនៅក្នុង ទីផ្សារពលកម្មរៀបរយគប្បីត្រូវបានការគាំទ្រយ៉ាងសកម្មពីរដ្ឋ។

២១." សិទ្ធមានឱកាសគ្រប់ៗ គ្នាក្នុងការប្រកបជីភាពរស់នៅដេយការងារដោយខ្លួនជ្រើសរើស ឬទទួលដោយសេរី" (មាត្រា ៦ (១)) គឺមិនត្រូវបានធ្វើអោយសំរេចឡើយពីព្រោះថាឱកាសពិតប្រាកដដែលគេបើកអោយអ្នកធ្វើកាជាជនពិការនោះគឺត្រូវធ្វើការក្នុងកន្លែងដែលមានការ "បិទបាំង" ក្រោមលក្ខខ័ណ្ឌការងារដែលគ្មាន លក្ខខ័ណ្ឌការងារ មិនមានបទដ្ឋាន។ ការរៀបចំបុគ្គលមានពិការភាពអោយមានមុខរបរដែលកំណត់ទុកឬក៏ការផលិតទំនិញមួយចំនួន អាចជាការរំលោភនូវជិទ្ធិនេះ។ ក្នុងន័យដូចគ្នានេះ យោងតាមគោលការណ៍ទី ១៣ (៣) នៃគោលការណ៍គាំពារ ជនមានជំងឺផ្លូវចិត្ត [២០] " ការថែរក្សារោគ" ក្នុងស្ថាប័ននានាដែលមានពលកមបង្ខំក៏មិនស្របជាមួយកតិកាសញ្ញា នេះដែរ ។

ក្នុងន័យនេះការហាមឃាត់ចំពោះពលកម្មបង្ខំមានចែងក្នុងកតិការសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និង នយោបាយ ក៏អាចជាការពាក់ព័ន្ធមួយដ៏សំខាន់ផងដែរ ។

២២. អនុលោមទៅតាមច្បាប់បទដ្ឋាន បុគ្គលមានពិការភាពទាំងនៅជនបទនិងទីក្រុង ត្រូវមានឱកាសស្មើគ្នាចំពោះការងារដែលមានផលិតភាព និងប្រយោជន៍ក្នុងទីផ្សារពលកម្ម [២១] ។ដើម្បីអោយប្រការនេះអាចសំរេចបានវាចាការសំខាន់ខ្លាំងណាស់ដែលរបាំងសិប្បនិម្មិតសំរាប់សមាហរណកម្មនិយាយជារួម និងសំរាប់ការងារនិយាយដោយ ឡែកត្រូវលុបបំបាត់ចោល ។ ដូចដែលបានកត់សំគាល់ដោយអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិថាជារឿយៗឧបសគ្គផ្នែក រាងកាយដែលសង្គមបានបង្កើតឡើងដូចជាក្នុងវិស័យធ្វើដំណើរ, លំនៅដ្ឋាន និងកន្លែងធ្វើការត្រូវបានគេលើកជា មូលហេតុសំរាប់ការមិនផ្តល់ការងារអោយបុគ្គលមានពិការភាព [២២] ។ ឧទាហរណ៍ កន្លែងធ្វើការដែលគេរៀប ចំបួង់ និងកសាងដោតមិនអាចប្រើរទេះអង្គុយបាននោះ និយោជកអាចមាន " លេសកែខ្លួន " អំពីការដែល គេមិនអាចជួលអ្នកពិការដែលមានរទេះអង្គុយ ។រដ្ឋាភិបាលក៏គប្បីរៀបចំគោលនយោបាយដែលលើកស្ទួយ និងកែ តំរូវដល់ការរៀបចំ ការងារដែលមានលក្ខណៈទន់ភ្លន់ និងមានចំលាស់ដេលអាចទទួលយកយ៉ាងសមស្របនូវបុគ្គល មានពិការភាព ។

២៣. ក្នុងន័យដូចគ្នានេះដែរ ការបរាជ័យរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការធានាប្រភេទមធ្យោបាយធ្វើដំណើរដែលអាចប្រើប្រាស់ដោយបុគ្គលមានពិការភាពគឺជាការកាត់បន្ថយយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនូវឱកាសសំរាប់បុគ្គលនោះក្នុងារស្វែងរកការងារដែលសមរម្យ និងសមាហរណកម្ម ការទួលបានប្រយោជន៍ពីការអប់រំ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ ឬក៏ការផ្លាស់ប្តូរនូវមធ្យោបាយសំរួលប្រភេទផ្សេងៗទៀត ។ ជាការពិតការផ្តល់លទ្ធភាពប្រើប្រាស់ទំរង់ នៃការធ្វើដំណើរដែលមានលក្ខណៈពិសេសគឺជាការសំខាន់ និងចាំបាច់ដើម្បីអោយបុគ្គលមានពិការភាពសំរេចបាននូវស្ទើរតែទាំង អស់នៃសិទ្ធដែលមានចែងក្នុកតិការសញ្ញា ។

២៤. " ការណែនាំបច្ចេកទេស និងវិជ្ជាជីវៈនិងកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល " តំរូវនៅក្នុងមាត្រាទី ៦ (២)នៃកតិកាសញ្ញាគប្បីឆ្លុះបញ្ចាំងនូវសេចក្តីត្រូវការរបស់រាល់បុគ្គលមានពិការភាពកើតឡើងក្នុងបរិបទសមាហរណកម្មនិងត្រូវធ្វើផែនការព្រមទាំងអនុវត្តដោយមានការចូលរួមយ៉ាងពេញលេញពីតំណាងនៃបុគ្គលមានពិការភាព ។

២៥. សិទ្ធិ " ទទួលបាននូវលក្ខខណ្ឌ័ការងារយុត្តិធម៌ និង អំណោយផល " (មាត្រា៧) គឺអនុវត្តសំរាប់ជនពិការគ្រប់រូបទោះបីជាពួកគេធ្វើការក្នុងកន្លែងបិទបាំង ឬ ក្នុងទីផ្សារពលកម្មចំហរក៏ដោយ ។ អ្នកធ្វើការដោយពិការនិងមិនរងការរើសអើងអំពីប្រាក់បៀវត្ស ឬលក្ខខណ្ឌ័ការងារឯទៀតបើសិនជាការងាររបស់ពួកគេ ស្មើគ្នាជាមួយអ្នក មិនពិការ ។ រដ្ឋជាភាគីមានការទទួលខុសរតូវមួយដែលធានាថាពិការភាពនឹងមិនត្រូវបានគេប្រើជាលេសដើម្បី បង្កើតអោយមានបទដ្ឋានទាបសំរាប់ការការពារពលកម្ម ឬ សំរាប់ការផ្តល់កំរៃក្រោមប្រាក់បៀវត្សអប្បបរិមា ។

២៦. សិទ្ធិពាក់ពន្ធ័នឹងសហជីព (មាត្រា៨)ត្រូវអនិវតស្មើភាពគ្នាចំពោះអ្នកធ្វើការមានពិការភាពដោយមិនគិតពីលក្ខខណ្ឌ័ការងារទោះបីជាគេធ្វើការក្នុងស្ថានភាពពិសេសឬក៏ក្នុងទីផ្សារពលកម្មចំហរក៏ដោយ ។ បន្ថែមពីនេះ មាត្រាទី ៨

ចែងរួមជាមួយសិទ្ធិផ្សេងទៀតដូចជាសិទ្ធិស្តីអំពីសេរីភាពក្នុងការបង្កើតសមាគមគឺមានការគូសបញ្ជាក់ អំពីសារៈសំខាន់នៃសិទ្ធបុគ្គលមានពិការភាពក្នុងការបង្កើតអង្គការរបស់គេ ។ បើសិនជាចង់អោយអង្គការទាំងនេះ មានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការ " លើកស្ទួយនិងការពាផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ច និងសង្គម " (មាត្រាទី៨ (១)(៩))នៃអ្នកទាំងនោះ ពួកគេគប្បីទទួលការពិគ្រោះយោបល់ជាទៀងទាត់ជាមួយស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល និងអ្នកឯទៀតលើបញ្ហា ដែលប៉ះពាល់ដល់ពួកគេ ។ វាជាការចាំបាច់ផងដែរដេលពួកគេត្រូវទទួលការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និង ផ្នែកផ្សេងទៀតសំដៅធានាការរស់រាន នៃអង្គការទាំងនេះ។

២៧. អង្គការភលក្ខអន្តរជាតិបានរៀបចំឯកសារដ៏មានតំលៃ និងគ្រប់ជ្រុងជ្រោយពាក់ពន្ធ័និងសិទ្ធិការងាររបស់បុគ្គលមានពិការភាពរួមមានអនុសញ្ញាលេខ ១៥៩ (១៩៨៣) ទាក់ទងនឹងការស្តារវិជ្ជាជីវៈ និងការងាររបស់បុគ្គល មានពិការភាព [២៣] គណៈកម្មាធិការជំរិញលើកទឹកចិត្តរដ្ឋជាភាគីនៃកតិការសញ្ញាពិចារណផ្តល់សច្ចាប័នដល់ អនុសញ្ញានោះ។

គ. មាត្រាទី ៩ សុវត្ថិភាពសង្គម

២៨. គំរោងសុវត្ថិភាពសង្គមនិងការរក្សាលំនឹងប្រាក់ចំណូលគឺមានសារៈសំខាន់ជាពិសេសចំពោះបុគ្គលមានពិការភាព។ ដូចមានចែងក្នុងបទដ្ឋាន" រដ្ឋគប្បីធានាផ្តល់ការគាំទ្រសំរាប់ប្រាក់ចំណូលគ្រប់គ្រាន់ដល់បុគ្គលមានពិការភាព ដែល ដោយសារពិការភាព ឬកត្តាពាក់ព័ន្ធនឹងពិការភាពបានបាត់បង់ឬកាត់បន្ថយជាបណ្តោះអាសន្ននូវប្រាក់ចំណូល របស់ពួកគេ ឬ ក៏ត្រូវគេបដិសេធឱកាសការងារ " ។ [២៤] ការគាមទ្របែបនេះត្រូវឆ្លុះបញ្ចាំងនូវសេចក្តីត្រូវការ ជាពិសេស និងការចំណាយនានាដេលជារឿយៗទាក់ទងនឹងពិការភាព។បន្ថែមលើនេះតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ការគាំទ្រនេះ គប្បីគ្របដណ្តប់ (ភាគច្រើនលើសលុបជាស្ត្រី)ដែលទទួលការថែទាំបុគ្គលមានពិការភាព។ អ្នកទាំង នោះរួមមាន សមាជិកគ្រួសារនៃបុគ្គលមានពិការភាពជាញឹកញាប់ត្រូវការជាបន្ទាន់នូវការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ដោយ សារតែតួនាទីជួយថែទាំរបស់ពួកគេ។

២៩. ការរៀបចំជាអង្គការនៃបុគ្គលមានពិការភាពមិនអាចនឹងត្រូវចាត់ទុកជាការបំពេញចន្លោះគ្រប់គ្រាន់សំរាប់សិទ្ធិ សុវត្ថិភាព សង្គម និងគាំទ្រប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកទាំងនោះឡើយ លើកលែងមានការចាំបាច់សំរាប់ហេតុផលផ្សេងទៀត។

ឃ. មាត្រាទី ១០ ការគាំពារគ្រួសារ មាតា និង កុមារ

៣០. ក្នុងករណីបុគ្គលមានពិការភាពបញ្ញតិនៃកតិការសញ្ញាដែលថា " ការគាំពារ និងជំនួយ " ត្រូវចាត់ឡើងចំពោះ គ្រួសារ មានន័យថាក្រប់យ៉ាងត្រូវតែធ្វើឡើងតាមដែលអាចធ្វើទៅបានដើម្បីអោយបុគ្គលនោះអាចរស់នៅជួបជុំជាមួយគ្រួសារគេ បើសិនជាគេប្រាថ្នា។ មាត្រាទី១០ក៏មានន័យយោងតាមគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិអំពី សិទ្ធិរៀប អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងមានគ្រួសាររបស់បុគ្គលមានពិការភាព ។សិទ្ធិនេះជារឿយៗត្រូវបានគេចោលឬ បដិសេធជាពិសេស ក្នុងករណី បុគ្គលមានពិការភាពក្នុងផ្លូវចិត្ត។ [២៦] នៅក្នុងបរិបទនេះនិងបរិបទដទៃទៀតពាក្យថា " គ្រួសារ " គួរមានការ បកស្រាយទូលំទូលាយនិងស្របទៅតាមការប្រើប្រាស់ក្នុងមូលដ្ឋាន ។ រដ្ឋជាភាគីគប្បីធានាថាច្បាប់និងគោល នយោបាយ សង្គមនិងការអនុវត្តន៏មិនត្រូវរារាំងដល់ការសំរេចបាននូវសិទ្ធទាំងនេះ ។បុគ្គលមានពិការភាពគប្បីមានលទ្ធភាពទទួលបាននូវសេវាពិគ្រោះចាំបាច់ដើម្បីគេអាចបំពេញនូវសិទ្ធិ និងភារកិច្ចរបស់ពួកគេក្នុងគ្រួសារ [២៧] ។

៣១. ស្ត្រីមានពិការភាពក៏មានសិទ្ធស្តីពីការគាំពារនិងគាំទ្រពាក់ពន្ធ័នឹងភាពជាម្តាយនិងការមានគភ៌ ។ ដូចមាន ចែងក្នុងច្បាប់បទដ្ឋាន" បុគ្គលមានពិការភាពមិនត្រូវគេបដិសេធឱកាសភាពប្រសព្វនឹងទំនាក់ទំនងផ្លូវភេទនិងភាព ជាឪពុកម្តាយឡើយ "[២៨] សេចក្តីត្រូវការ និងចំណង់ខាងលើនេះគប្បីត្រូវទទួលស្គាល់ និងដោះស្រាយតាម បរិបទ សំរាប់ការកំសាន្ត និង ការបង្កកំណើត ។ សិទ្ធិទាំងនេះត្រូវបានគេបដិសេធជាធម្មតាចំពោះបុរស និងស្ត្រី មានពិការភាព ដោយមិនមានការយល់ព្រមជានឥមុនពីគាត់នោះ ។គឺជាការរំលោភបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរចំពោះមាត្រាទី ១០ (២) ។

៣២. ការមានភាពពិការភាពមានភាពងាយរងគ្រោះជាពិសេសចំពោះការកេងប្រវ័ញ្ច, ការរំលោភ និងការមិនអើពើហើយនិងយោងតាមមាត្រាទី១០ (៣) នៃកតិការសញ្ញា (ត្រូវបានពង្រឹងដោយបទបញ្ញតិស្របគ្នាបែអនុសញ្ញា ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ) តំរូវអោយមានការគាំពារយ៉ាងពិសេស ។

ង. មាត្រាទី ១១ សិទ្ធិមានកំរិតជីវភាពសមរម្យ

៣៣. ក្រៅពីការធានាថាបុគ្គលមានពិការភាពមានអាហារគ្រប់គ្រាន់ លំនៅដ្ឋាន និងសេចក្តីត្រូវការជាមូលដ្ឋាន ឯទៀត១ វាជាការចាំបាច់ត្រូវធានាផងដែរនូវ " សេវាទ្រទ្រង់រួមមាន ឧបករណ៍ជំនួយ " ត្រូវមាន " សំរាប់បុគ្គល មានពិការភាព ដើម្បីជួយពួកគេបង្កើនកំរិតឯករាជភាពក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃនិងប្រតិបត្តិសិទ្ធិរបស់ពួកគេ "[៣០] ។សិទ្ធិ មាន សំលៀកបំពាក់គ្រប់គ្រាន់ក៏មានចំនុចពិសេសគួរកត់សំគាល់សំរាប់បុគ្គលមានពិការភាពដែលមានសេចក្តីត្រូវ ការ ផ្នែកសំលៀកបំពាក់ដោយលែកដើម្បីងោយពួកគេអាចមានតួនាទីពេញលេញ និងប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពក្នុង សង្គម ។ ជំនួយផ្ទាល់ខ្លួនដែល សមស្រប សំរាប់ប្រការនេះក៏គួរត្រូវបានផ្តល់ផងដែរនៅទីណាដែលមានលទ្ធភាព ។ ជំនួយនោះត្រូវអនុវត្ត ដោយមាន លក្ខណៈ និងស្មារតីគោរពយ៉ាងពេញលេញនូវសិទ្ធិមនុស្សនៃបុគ្គលដែលពាក់ពន្ធ័ ។ក្នុងន័យដូចគ្នានេះដែរហើយត្រូវកត់សំគាល់ដោយគណៈកម្មាធិការនៅវាក្យខ័ណ្ឌទី ៨នៃយោបល់ទូទៅលេខ ៤ (សម័យប្រជុំលើកទី ៦ឆ្នាំ ១៩៩១) សិទ្ធិមាន លំនៅដ្ឋានសមរម្យរួមមានសិទ្ធិស្តីពីលំនៅដ្ឋានដែលអាចចេញចូលបានដោយបុគ្គលមានពិការភាព ។

ច. មាត្រា ១២ សិទ្ធិស្តីពី សុខភាពផ្លូវកាយ និង ផ្លូវចិត្ត

៣៤. អនុលោមទៅតាមច្បាប់បទដ្ឋានបានចែងថា " រដ្ឋគប្បីធានាថា បុគ្គលមានពិការភាពជាពិសេសទារក និង កុមារត្រូវបានផ្តល់នូវកំរិតថែទាំសុខភាពស្មើគ្នាក្នុងប្រពន្ធ័ដូចគ្នានឹងសមាជិកឯទៀតនៃសង្គម "[៣១] ។សិទ្ធិស្តីពី សុខភាព ផ្លូវកាយ និងចិត្តក៏មានន័យផងដែរ សិទ្ធិមានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់និង ទទួលប្រយោជន៏សេវាសុខភាព និង សង្គមទាំងនោះ រួមមានឧបករណ៏ជំនួយផ្នែកឆ្អឹង ដែលជួយអោយបុគ្គលមានពិការភាពអាចពឹងខ្លួនឯងបាន បង្ការ ពិការភាពថែមទៀត និងទ្រទ្រង់សមាហរណកមសង្គនរបស់ពួកគេ [៣២] ។ ក្នុងន័យដូចគ្នានេះបុគ្គលទាំងនោះគួរ ត្រូវបានផ្តល់នូវសេវាស្តារ និងនីតិសម្បទាដែលនឹងជួយពួកគេអោយ " ឈានទៅដល់ និងរក្សានូវឯករាជភាព និង ដំណើរការក្នុងកំរិតខ្ពស់ "[៣៣] ។ រាល់សេវាទាំងនោះត្រូវផ្តល់ក្នុងលក្ខណៈមួយដែលបុគ្គលពាក់ពន្ធ័អាចរក្សា បាននូវការគោរពយ៉ាងពេញលេញនូវសិទ្ធិ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ពួកគេ ។

ឆ. មាត្រាទី ១៣ - ១៤ សិទ្ធិទទួលបានការអប់រំ

៣៥. សព្វថ្ងៃនេះកម្មវិធីសាលានៅតាមប្រទេសជាច្រើនបានទទួលថាបុគ្គលមានពិការភាពអាចទទួលបានការអប់រំយ៉ាងល្អប្រសើរតាមប្រព័ន្ធអប់រំទូទៅ [៣៤/] ។ ហេតុនេះច្បាប់បទដ្ឋានចែងថា " រដ្ឋត្រូវទទួលស្គាល់គោលការណ៍មានឱកាសស្មើគ្នា សំរាប់កុមារ យុវជន និង មនុស្សពេញវ័យដែលមានពិការភាព ទទួលបានការអប់រំកំរិតបឋម មធ្យម និង ឧត្តមសិក្សា ក្នុងបរិបទសមាហរណកម្ម [៣៥/] ។ ដើម្បីអនុវត្តនូវវិធានការបែបនេះបាន រដ្ឋត្រូវធានាថាគ្រូបង្រៀនត្រូវបានបណ្តុះបណ្តាលសំរាប់អប់រំកុមារមានពិការភាពនៅតាមសាលារៀបរយ ហើយនិងធានានូវឧបករណ៍ក៏ដូចជាការគាំទ្រចាំបាច់ទាំងឡាយ ដើម្បីនាំបុគ្គលមានពិការភាពឱ្យដល់កំរិតអប់រំស្មើដូចគ្នានឹងបុគ្គលមិនពិការដែរ ។ ក្នុងករណីកុមារថ្លង់ ឧទាហរណ៍ភាសាសញ្ញាក៏ត្រូវទទួលស្គាល់ជាភាសាមួយដោយឡែកដែលកុមារមានពិការភាពអាចប្រើប្រាស់ និងសារសំខាន់របស់វាត្រូវទទួលស្គាល់ក្នុងបរិស្ថានសង្គមទូទៅ ។

ជ. មាត្រាទី ១៥ សិទ្ធិចូលរួមក្នុងជីវភាពវប្បធម៌ និងទទួលផលប្រយោជន៍នៃការរីកចំរើនផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ

៣៦. ច្បាប់បទដ្ឋានចែងថា "រដ្ឋគប្បីធានានូវឱកាសដល់បុគ្គលមានពិការភាពប្រើប្រាស់សក្តានុពលច្នៃប្រឌិត សិល្បៈ និងបញ្ញារបស់ពួកគេ មិនត្រឹមតែសំរាប់ជាប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គេទេ ក៏ប៉ុន្តែសំរាប់ភាពសំបូរបែបនៃសហគមន៍ផងដែរ ទោះបីជានៅទីជនបទ ឬទីក្រុងក៏ដោយ...។ រដ្ឋត្រូវលើកស្ទួយលទ្ធភាពនិងការប្រើប្រាស់ទីកន្លែងសំរាប់ការសំដែង និង សេវាវប្បធម៌ [៣៦/] ។ ស្ថានភាពដូចគ្នានេះក៏ត្រូវអនុវត្តផងដែរនៅតាមទីកន្លែងនានាសំរាប់ការលំហែកំសាន្ត កីឡា និង ទេសចរណ៍ ។

៣៧. សិទ្ធិចូលរួមពេញលេញក្នុងជីវភាពវប្បធម៌និងការកំសាន្តសំរាប់បុគ្គលមានពិការភាពទាមទារបន្ថែមនូវការលុបបំបាត់របាំងសារគមនាគមន៍ តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ។ វិធានការមានសារប្រយោជន៍ក្នុងន័យនេះ អាចរួមមាន "សៀវភៅចេះបញ្ចេញសំលេង ឯកសារសរសេរដោយភាសាសាមញ្ញ និងមានទម្រង់ និងពណ៌ ច្បាស់លាស់សំរាប់បុគ្គលមានពិការភាព ផ្នែកផ្លូវចិត្ត (និង) សំរួលកម្មវិធីទូរទស្សន៍ និងមហោស្រពសំរាប់មនុស្សថ្លង់ [៣៧/] ។

៣៨. ដើម្បីសំរបសំរួលការចូលរួមស្មើៗគ្នាក្នុងជីវភាពវប្បធម៌របស់បុគ្គលមានពិការភាព រដ្ឋាភិបាលគប្បីជូនដំណឹង និងធ្វើការអប់រំសាធារណៈជនអំពីពិការភាព ។ ជាពិសេស ត្រូវចាត់វិធានការបំបាត់បុរេនិច្ឆ័យ ឬ អបិយជំនឿចំពោះបុគ្គលមាន ពិការភាព ឧទាហរណ៍ ទស្សនៈដែលថាជំងឺឆ្កួតជ្រូកគឺជាព្រលឹងខ្មោចចូល ឬ កុមារមានពិការភាពគឺជាទម្រង់នៃកម្មផល សំរាប់គ្រួសារនេះ ។ ក្នុងន័យដូចគ្នានេះ សាធារណៈជនគប្បីមានការអប់រំដើម្បីទទួលស្គាល់ថាបុគ្គលមានពិការភាពក៏មានសិទ្ធិដូចគ្នានឹងអ្នកឯទៀតដែរក្នុងការប្រើប្រាស់ ភោជនីយដ្ឋាន សណ្ឋាគារ មជ្ឈមណ្ឌលកំសាន្ត និងវប្បធម៌នានា ។

កំណត់សំគាល់

៖ មានចែងក្នុងឯកសារ រ.១៩៩៥.២២ ។

១/ ដើម្បីទទួលបានពត៌មានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយស្តីអំពីបញ្ហានេះ សូមអានរបាយការណ៍ចុងក្រោយដោយលោក ឡេនដេវ្ស ឌុសេផ្សយ ជាអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្សនិងពិការភាព ១រ.ជណ។៤.រូប។២.១៩៩១.៣១ច ។

២/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ៥ ។

៣/ សូមអាន វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ១៦៥ នៃកម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ អនុម័តដោយមហាសន្និបាត តាមសេចក្តីសំរេចលេខ 37/52 ថ្ងៃទី៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៨២ (វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ១) ។

៤/ សូមអានសេចក្តីសំរេចគណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្ស ១៩៩២,៤៨ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ៤ និង ១៩៩៣,២៩ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ៧ ។

៥/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ៦ ។

៦/ ច្បាប់បទដ្ឋាន ស្តីអំពីការធ្វើឱ្យស្មើគ្នានូវឱកាសសំរាប់បុគ្គលមានពិការភាព ភ្ជាប់ជាឧបសម្ព័ន្ធនៃសេចក្តីសំរេចមហាសន្និ បាត លេខ ៤៨,៩៦ ថ្ងៃទី២០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៣ (សេចក្តីផ្តើមវាក្យខ័ណ្ឌ ទី ១៧) ។

៧/ កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមអានកំណត់សំគាល់លេខ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ១ ។

៨/ ។,ជ ។៣,៤៦,៤ ឧបសម្ព័ន្ធ 1 ។ ក៏មានផងដែរក្នុងរបាយការណ៍ស្តីពីកិច្ចប្រជុំអន្តរជាតិស្តីពីតួនាទីនិងមុខងាររបស់គណៈកម្មាធិការជាតិសំរបសំរួលការងារពិការភាពក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ នាទីក្រុងប៉េកាំង ថ្ងៃទី ៥ ដល់ ១១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៩០ ១ជ្យុខុ៖។,ឧឧភ,ណខុជ,៤ច ។ សូមអាន សេចក្តីសំរេចក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គម ១៩៩១,៨ និង សេចក្តីសំរេចមហាសន្និបាត ៤៦,៩៦ ថ្ងៃទី ១៦ ខែធ្នូ ១៩៩១ ។

៩/ សេចក្តីសំរេចមហាសន្និបាត ៤៦,១១៩ ថ្ងៃទី ១៧ ខែធ្នូ ១៩៩១ ឧបសម្ព័ន្ធ ។

១០/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) សេចក្តីផ្តើម វាក្យខ័ណ្ឌទី ១៥ ។

១១/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ួ ផាសសិម ។ ។

១២/ ិបិដ្ឋ វាក្យខ័ណ្ឌទី ៥ ។

១៣/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ១ ។

១៤/ កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមអានកំណត់សំគាល់លេខ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ៣ ។

១៥/ សូមអានចំនុចលេខ ៨ ខាងលើ ។

១៦/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ៣៧-៣៨ ។

១៧/ កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមអានកំណត់សំគាល់លេខ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ២៥ ។

១៨/ សូមអាន ។,ជណ ។៤,រូប ។២,១៩៩១,៣១ (ចំនុចសំគាល់លេខ ១ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ១៤០ ។

១៩/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ៣៥ួ ៤៦ួ ៧៤ និង ៧៧ ។

២០/ សូមអានចំនុចសំគាល់លេខ ៩ ខាងលើ ។

២១/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៧ ។

២២/ សូមអាន ។,ជ្យីណធ ។១៩៧,ភជ,៦១,ដែជ ។១០ ទំព័រ ១២ ។

២៣/ សូមអានផងដែរនូវ អនុសាសន៍លេខ ៩៩ ១១៩៥៥ច ពាក់ព័ន្ធនឹងការស្តារវិជ្ជាជីវៈសំរាប់ជនពិការ និង អនុសាសន៍ លេខ ១៦៨ ១១៩៨៣ច ពាក់ព័ន្ធនឹងការស្តារវិជ្ជាជីវៈនិងការងារសំរាប់បុគ្គលមានពិការភាព ។

២៤/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៨ វាក្យខ័ណ្ឌទី ១ ។

២៥/ សូមអាន ។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ៧៨ ។

២៦/ សូមអាន ។,ជណ ។៤,រូប ។២,១៩៩១,៣១ (ចំនុចសំគាល់លេខ ១ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ១៩០ និង ១៩៣ ។

២៧/ កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមអានកំណត់សំគាល់លេខ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ៧៤ ។

២៨/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៩ វាក្យខ័ណ្ឌទី ២ ។

២៩/ សូមអាន ែ,ជឈ។៦,១៩៩១,២ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ១៤ និង ៥៩-៦៨ ។

៣០/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៤ ។

៣១/៊បិដ ឬ មាត្រាទី ២ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ៣ ។

៣២/ សូមអានសេចក្តីប្រកាសស្តីពីសិទ្ធិនៃជនពិការ (សេចក្តីសំរេចមហាសន្និបាត ៣៤៤ ១ឃឃឃធ ថ្ងៃទី ៩ ខែធ្នូ ១៩៧៥) វាក្យខ័ណ្ឌទី ៦ និង កម្មវិធីសកម្មភាពពិភពលោកពាក់ព័ន្ធនឹងជនពិការ (សូមអានចំនុចសំគាល់លេខ៣ ខាងលើ) វាក្យខ័ណ្ឌទី ៩៥ -១០៧ ។

៣៣/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៣ ។

៣៤/ សូមអាន។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ៧៣ ។

៣៥/ ច្បាប់បទដ្ឋាន (សូមអានចំនុចទី ៦ ខាងលើ) មាត្រាទី ៦ ។

៣៦/៊បិដ ឬ មាត្រាទី ១០ វាក្យខ័ណ្ឌ ទី ១ - ២ ។

៣៧/ សូមអាន។,៤៧,៤១៥ វាក្យខ័ណ្ឌ ៧៩ ។

រក្សាសិទ្ធិ ១៩៩៩
ការិយាល័យឧត្តមស្នងការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស
ទីក្រុង ហ្សឺណែវ ប្រទេសស្វីស